

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ruКЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

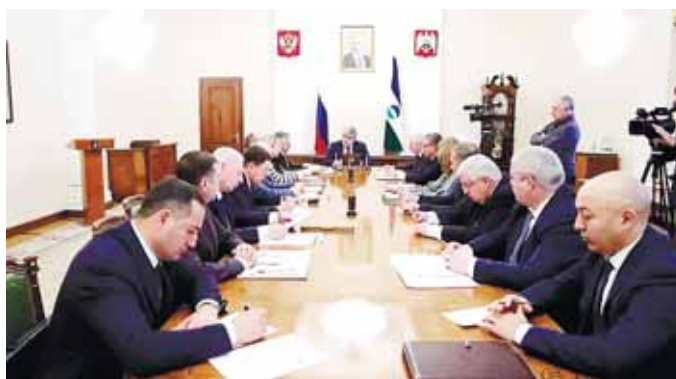
Муниципал сагъат

Эсепле чыгъарылгандыла, келир кезиуге борчла салынгандыла

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** жангы жылда биринчи муниципал сагъатны бардырганды. Анда муниципалитетлени 2022 жылда ишлерини толу болмагъан эсеплери чыгъарылгандыла эмда жууукъ кезиуде тамамланыллыкъ ишле белгиленгендиле.

Былтър муниципалитетлени айнытыуга 14,6 миллиард сом бёлёнген эди, быйыл а 15 миллиард сомдан аслам къоратыргъа белгиленеди эмда ол ахчагъа къошула барлыкъды.

Кенгешде белгиленгенича, миллет проектле, къырал федерал эмда регион программала андан ары бардырыллыкъдыла. Суу бла жалчытыуу эмда кир суула саркъыуу объектлени жангыртуу, мектеплени, саулу къылау, маданият эмда спорт мекамланы жангыларын ишле, алгынныкъылагъа ремонт этиу, орамланы бла жолланы, кёп фатарлы юйлене бла арбалзаны жангыртуу жаны бла ишле тохтатыллыкъ тыйюлдюле. Ол санда «Хар сабийни жетишими», «Хунерли адамла», «Маданият болум», «Россейни жаш тёлюсо» дегенча магъаналы социал проектле жашауда бардырыллыкъдыла. Тозурагъан юйледе

жашагъанланы тынгылы журтлагъа кёчюрюню программасы эмда дагъыда кёп башха жумушла да тамамланыллыкъ ишлени тизмесине киредиле.

Битеу проектлеге бла программалагъа не къадар тири къатышыууу жалчытыргъа белгиленеди. Бирге ишлеуно баш борчларындан бири – бюджет ахчагъа ишленгенли файдаларын

кётюре бару боллукъду.

Казбек Коков тийишли министерствода бла бирге мадарла этерге, низамлыкъны сакъларгъа, битеу чыкъгъан соруулагъа кёре халкъ бла байламлыкъны жюрютюрге буюрганды.

**КъМР-ни Башчысыны бла
Правительствоосу
пресс-службасы.**

Къабарты-Малкъар Республиканы къырал саугъалару юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

Кёп жылланы бет жарыкълы урунганлары эмда басма органланы айныуларына тийишли ююшлерин къошханлары ючюн Къабарты-Малкъар Республиканы «КБР-Медиа» къырал казна учреждениасында ишленгенли бу къауумун саугъаларгъа:

**Къабарты-Малкъар Республиканы
Сыйлы грамотасы бла:**

КУМАХОВ Аслан Султановични – «Адыгэ псалъэ» газетни редакторун;

ПОГОРЕЛОВА Инна Викторовнаны – «Горянка» газетни корректорун;

«Къабарты-Малкъар Республиканы сыйлы журналисти» деген ат атаргъа

АТТАЛАНЫ Викторну жашы Аз-норкъа – «КБР-инфо» информация агентствону баш редакторуна.

**Къабарты-Малкъар
Республиканы
Башчысы**

К. КОКОВ

Нальчик шахар,
2023 жылны 13 январы,
№5-УГ

Парламент ассоциация

Ал жанында – хайырлы байламлыкъланы къурау

Пятигорскда Шимал-Кавказ Парламент ассоциацияны советини кенгешди бардырылганды. Аны ишине КъМР-ни Парламентини башчысы **Татьяна Егорова** да къатышханды.

Парламентарийле Рос-сей Федерацияны Шимал-Кавказ федерал округда субъектлерини законла чыгъаруучуларыны араларында хайырлы байламлыкъланы къурауно

мадарларын сюзгендиле. Ставрополь крайны Ду-масыны спикери **Николай Великанды** 2011 жылдан бери Шимал-Кавказ Парламент ассоциация СКФО-ну субъектлери этген законодательный башламчылыкъланы тинт-генин чертгенди. Аланы арасында Кавказ ючюн сермешни Россейни аскер махтаулугъу орузлама-сына кийириуно юсюнден

законну проектине да къаралганды. Ставропольну депутатларыны башламчылыкъларын Парламент ассоциация, ызы бла уа Къырал Дума къабыл кёргендиле. СКФО-ну субъектлери дагъыда Ставрополь крайда курорт телеулене 2024 жылгъа дери кийириуно юсюнден предложениа да тюзге санагъандыла.

законну проектине да къаралганды. Ставропольну депутатларыны башламчылыкъларын Парламент ассоциация, ызы бла уа Къырал Дума къабыл кёргендиле. СКФО-ну субъектлери дагъыда Ставрополь крайда курорт телеулене 2024 жылгъа дери кийириуно юсюнден предложениа да тюзге санагъандыла.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Жыйылыу

«Атламыларыбызны бютюн кючлендире барлыкъбыз»

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** КъМР-ни Правительствоосуна къаууму бла жыйылыу бардырганды. Анда республиканы айныууно юсюнден сёз барганды.

Белгиленгенича, озгъан жылны республика иги эсепле бла бошагъанды. Макро-экономиканы баш кёрюмдюлеринде ёсом барды. КъМР-ни бирикдирилген бюджетине 70,8 миллиард сом файда тошгенди. Ол а 2021 жылдан эсе 23,8 процентте асламды. Ол санда кесибизни файдаларыбыз 16,2 миллиард сомгъа жетгендиле эмда 18,2 процентте кёбейгендиле.

Ол Президентибизни политикасыны, РФ-ни Правительствоосуна эмда Къабарты-Малкъарны халкъыны арымай-талмай урунганларыны хайырындан болгъан жетишимди, дегенди Казбек Коков.

Кеси файдаларыбызны ёсгенлерини хайырындан бюджет ахчагъа ишленгенли хакъларын кётюрюрге, госпитальлада ишленген медиклеге тутхулулукъ этерге, социал телеулене жалчытыргъа онг чыкъгъанды.

Къабарты-Малкъарны юбилей жылы, белгиленгенича, айныууно баруу халын торлендиргенди. Миллет проектлеге кёре республикада 14,7 миллиард сомгъа 46 регион проект жашауда бардырылганды, жюзден артыкъ уллу объект ишленгенди эмда жангырылганды, тозурагъан юйледе жашагъанла тынгылы журтлагъа кёчюрюлгендиле, тийреле тапландырылгандыла.

Ишбизни селейтирик тыйюлбюз, аны къой – бютюн кючлендире барлыкъбыз, дегенди КъМР-ни Башчысы.

Быйыл анга деп 10 миллиард сом чакълы бир бёлюрге белгиленгенди, ол ахчагъа къошула барлыкъды. 33 объектни къурулушлары ахырына жетдирилдикдиле. Билим берууде бла маданиятта магъаналы объектлени талайы ишлендирилди эмда жангырыллыкъды. Ол тизмеге окъуу жерлери 5 минг болгъан 8 жангы школ, 10 маданият мекам, 43 жамауат жер, 147 арбаз тийре, 30 регион жол киредиле.

Республиканы ЖКХ-сыны ишин игилендириу – быйылны баш магъаналы ишлеринден бири боллукъду. 2023-2024 жылда Азау Таладан башлап Элбрус элге дери канализация коллектор алышындырыллыкъды. Тырныаузда да «СКФО-ну социал-экономика айныуу» къырал программасына кёре канализация коллектору бла жангы тазалауу сооружеияла ишленип башланырыкъдыла.

Нальчикде тазалауу сооружеияланы игилендириуно, жангыларын да ишлеуно проектти да жарашдырыла турады. 2023 жылда Азау Таладан башлап Элбрус элге дери канализация коллектор алышындырыллыкъды. Тырныаузда да «СКФО-ну социал-экономика айныуу» къырал программасына кёре канализация коллектору бла жангы тазалауу сооружеияла ишленип башланырыкъдыла.

Кёп фатарлы юйлеге тынгылы ремонт этиу да бардырыллыкъды. 2025 жылгъа дери 197 юйно жангытыргъа белгиленеди, аладан 72-син – быйыл. 74 лифт да алышындырыллыкъды. Казбек Коков ол юйлене арбалзаны да тап халгъа келтирирге буюрганды. Ол шахарда болумну ырахатландырыуно программасына кёре тамамланыллыкъ жумушла. Анга кёре дагъыда 43 жамауат жер бла 147 арбаз тапландырыллыкъдыла, деп билдиргендиле КъМР-ни Башчысыны бла Правительствоосуна пресс-службасындан.

Ал жанында – хайырлы байламлыкъланы кьурау

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Шимал-Кавказ федерал округну субъектлерини законла чыгарыуу органларыны башчылары жамаутны жарыулары тамамлауда парламентлени араларында байламлыкъланы кючлеуно юсюнден да айтхандыла. Ассоциацияны чеклеринде округну депутатларыны бирге келишдирилген оюмларын федерал арагъа ачык этерге онглары болгъанын да белгилегендиле.

Шёндюно кезиуде уа энчи аскер операциягъа къатышханлагъа бла аланы ююрлерине къырал болушукъ бериуно законла бла жалчытуу артыкъда магъаналы болгъанын чертгендиле. Ёсюп келген тёлуюно патриот ниетлеге юиретиу, санкцияланы кезиуде экономиканы айнытуу эмда башха соруулагъа да къаралганды.

Ассоциацияны советини кезиуло жыйылууун Чечен Республикада бардырыгъа келишгендиле кенгешге къатышхана.

Ызы бла Ставрополь крайны бла Чечен Республиканы парламентлерини араларында бирге ишлеуно юсюнден келишимге къол салыннганды.

Парламентарийле сабийледе бла ёсюп келген тёлуде социал тирилик, инсанлыкъ, патриот сезимни кьурау жаны бла «Машук» билим бериу араны иши бла да шагъырейленгендиле.

Эсигизге салайыкъ, Парламент ассоциация СКФО-да Россей Федерацияны къырал политикасын жашауда бардырыгъа, экономика, культура, социал байламлыкъланы кючлеуге, инсанланы эркинликлерин бла праволарын сакълауга эмда башха магъаналы соруулары тамамлауга себеплик этер мурат бла къаралганды.

КЪМР-ни Парламентини пресс-службасы.

Журналистлени саугъалагъандыла

Россейни Басма органларыны кюнюнде КЪМР-де ич ишлени министри полицияны генерал-лейтенанты **Василий Павлов** республикалы газетлени бла информация органлары журналистлерин саугъалагъанды.

Ведомствону башчысы асламлы информация органлары келечилерини кыйынларына уллу багъа бергенди эмда ала полициячылары ишлерин жамаутха тюзлюк бла ачык этгенлери ючюн ыразылыгын айтханды.

– Магъаналы жумушун толтура-сыз. Сёздю артыкъда кыйматлы «сауут» бююгун. Сиз жамаутны оюмун кьурайсыз, полициячыны

усталыгъыны даражасын кёторесиз, адамланы законлукъга юйретесиз. Бизни ведомствону ишин не жаны бла да тынгылы ачык-лагъаныгъыз, борчларыгъызны бийик профессионал даражада тындыргъаныгъыз ючюн Ыспас этебиз, – дегенди министр эмда мындан ары да усталыкларында жетишимле тежегенди.

Василий Павлов республикада бардырылган тинтиuledен жамаутны полициячылагъа ышаныулуклары ёсгени ачык-ланганын да айтханды. «Анда уа, сёзсюз, сизни юлюшюгюз барды», – деп къошханды.

Ызы бла ол журналистлени

КЪМР-де МВД-ны Сыйлы грамоталары эмда Ыспас къагъытлары бла саугъалагъанды. Белгиленгенлени арасында «Кабардино-Балкарская правда» газетини баш редактору **Ранета Бжахова**, «Заман» газетини бёлюмюно редактору **Тикаланы Фатима**, РИА-КБР информация агентствону шеф-редактору **Ксаналаны Фатима**, КЪМР-ни Журналистлерини союзуно председателини къуллугъун толтурган **Шауаланы Разият**, ИТАР-ТАСС агентствону республикада келечиси **Герийланы Асият** эм башхала бардыла.

ТОКЪЛАНЫ Фатима.

КЕНГЕШ

Фахмулуданы ачыкълануу, алагъа болушууну кьайгъысын кёре

КЪМР-ни Жарыкъландыруу эмда илму министерствосунда бу кюнде бардырылган кенгешде сёз «Сириус» билим бериу ара бла къаты байламлыкъларда ишлеуно юсюнден баргъанды. Жыйылууга «Фахму эм жетишим» билим бериу фонду регионну айнытуу департаментини директору Екатерина Жмырко, департаментни баш специалисти Алиса Шустова, министерствосуну ишчилери, искусствода, спортда, билим бериуде, илмуда фахмулу сабийлени ачыкълануу жаны бла «Антарес» регион араны, тийишли министрстволаны бла ведомстволаны, бийик билим берген окуу юйлени келечилери да къатышхандыла.

Кенгешни ача, КЪМР-ни жарыкъландыруу эмда илму министри Анзор Езаов республикада билим бериуде, фахмулу сабийле бла ишлеуде ахшы тёреле тамырланганларын чертип айтханды. «Сабийрибиз тюрлю-тюрлю республикалы, россейли конкурслада, олимпиадалада, спортда, чыгъармачылыкъларда эмда башха эришилуде жетимшимлери бла атларын айтдыргъандыла. Ахшы кёрюмюле болдурууга алагъа не заманда да устазлары, юиретиучюлери болушуп тургъандыла. Аны себепли бизни барыбызгъа да фахмулу сабийле бла дайым да ишлеу магъаналыды эмда ол баш борчларыбыздан бириди», – дегенди ол.

Екатерина Жмырко уа «Сириусну» башламчылыгы бла Россей Федерацияны жетмиш регионунда кьу-

ралгъан арала фахмулу сабийлени ачыкълануу жаны бла жетишимли ишленленин белгилегенди. Бир ненча жылны ичинде аллай арала Россейни битеу регионларында да ачылыкъларын да билдиргенди.

– «Сириусча» регион араланы айнытууну эмда аланы сынамларын кенг жайууну магъанасы уллуду. Бююгюлюкде аллай 70 ара ачылыпды. Ала школчулагъа деп профильли эмда олимпиада программаланы бардырадыла. Дагъыда онбешиси ачылыгъа хазырлана турадыла. Алай бла жууукъ бир ненча жылны ичинде «Сириусча» арала хар регионда кьураллыкъларыла. Хар школчу алада «Сириус. Онлайн» амал бла къошакъ билим алыргъа, эришилуде да къатышыргъа,

«Сириусча» да профильли программалагъа келирге боллукъду. Билим алыргъа хар кимге да онг тапдыруу – жаш фахмуланы ачыкълануу эмда айнытууну биз бардыргъан битеумиллет системасыны борчларындан бириди», – дегенди Екатерина Жмырко.

Ол дагъыда арада билимли, сынамлы устазла, тренерле эмда битеуроссей олимпиадаланы жыйымдык командаларыны башчылары ишленленин, школчула уа Россейни кёп мектеплеринде болмагъан лаборатория эмда сынау оборудованине бла ишлерге онг тапханларын да чертгенди.

«Сириус» билим бериу араланы башламчылыгы бла искусствода, спортда, билим алыуда, илмуда фахмулу сабийлени ачыкълануу жаны

бла регион ара «Антарес» тамамлагъан эмда мындан ары бардырлыкъ ишини юсюнден аны директоруну къуллугъун толтурган Жаппулары Тамара билдириу этгенди.

– Бизни ара 2019 жылдан бери ишлейди, бир къауум предметден терен билим бериу жаны бла иги кесек жетишимле да бардыла. Жашла бла кызыла адабият, медиа, спортну кёп тюрлюлери жаны бла да айныдыла. «Антарес» Къабарты-Малкъар Республикада алгъа баргъан билим бериу майданладан бирине айланганды деп, тау-кел айтыргъа боллукъма. Ары жюриген сабийлеге хар зат да тынгылы кьуралгъанды. Ол а фахмулу сабийле бла ишлеуно жетишимли бардырыгъа себеплик этеди, – дегенди Тамара Бакуевна.

Андан сора да, ол арада дайым да тогъуз бийик технологиялы лаборатория, китапхана эмда коворкинг зонаны ишлери къалай бардырылгъанларыны, мындан ары тамамланылыкъ жумушлары, борчлары, не затха аслам эс бурургъа кереклисини юсюнден да тынгылы билдириу этгенди. Арада 48 адам ишлейди, аладан 29-су педагогладыла. Сёзсюз, илмуно, билим бериуно, искусствону, спортну, башха тийишли организацияланы келечилери да араны ишини тири къатышадыла.

– Учреждениабызны баш магъаналы ишлеринден бирлери – профильли билим бериуно сменалардыла, регион ишлени кьурауду, онлайн амал бла окутууду. Ара ишлеп башлагъанлы 5-11 класслада окугъанлагъа 75 смена бардырылгъанды, алада 2309 мектепчи юйреннгенди, узакъдан да юч минг адам билим алгъанды. Фахмулу сабийлени бла жаш адамланы ачыкълар эмда аланы айнытыр муратда билим, чыгъармачы эмда спорт жаны бла 90-дан артык иш бардырылгъанды, алагъа 32 минг адам къатышханды, – деп белгилегенди Жаппулары Тамара.

Кенгешге къатышхана Къабарты-Малкъарда фахмулу сабийлени ачыкълануу, аланы айнулары бла педагогла кюреширча этиу жаны бла бирге ишлеу мындан ары да кыйматлы боллугъуна ышанганларын билдиргендиле.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Билим

Окьюуларына, саулукъларына да бирча эс бура

Кенделенни 4-чю номер-ли школу ачылганлы бу кюнде 16 жыл толады. 2014 жылдан башлаб а мында «Доступная среда» деген программа хайырлы ишлейди. Анда саулукълары бла байламлы тыйгычлары болган сабийлеге деп комплексли жумуш-ла тамамланадыла. Аланы хайырындан сахъатыклары болган жашчыкъланы бла кызычыкъланы саулукъларын кючендириу мадарла этиледиле. Андан сора да, алагда кыошакъ билим берууге да аслам эс бөлүнөди. Кружокла-да сабийлени не жаны бла да хунерлерин ачыкълар онглры бардыла.

Шендөө школгъа аллай 16 сабий жюриюдо.
- Сахъат сабийле кеслерин школда башхаладан кем сун-маз ючюн, кеп амалла бардыла. Сёз ючюн, энчи окутуу программала кыуралгъдыла. Осал кёргенлеге энчи аппарат барды. Бармакъларын, кыолларын ишлтирча про-

граммаланы хайырланабыз. Класста дагыда интерактив кыанга, Интернет да бардыла, - дегенди школну директору Атмырзаланы Мухтар.

Класладан тышында да, юч солуу отуу барды. Биринчисинде арыган заманларында солурга боладыла. Экинчисинде психологла сабийле бла ушакъла бардырадыла, жарсыуларына тынгылайдыла. Ючюнчюсю уа спорт бла кюреширчады. Ол битеу керекли спорт интвентарь бла жалчытылыныпды. Ары сабийле сыйноп жюриюдоюле.

Башда чертгенибизча, специалистле ала бла энчи программалгъа кере кюрешедиле. Аланы бир кыуумуну школгъа хар кюнден келир амаллары барды, башхалары уа юйден билим аладыла. Аланы ыйыкыгъа бир-эки кере школгъа келтирип, кыалган сабийле бла бирге болурга онг береди.

Заманны излемлерине кере, окьюу учреждение сабийлени усталык сайлауларына да ас-

лам эс беледи. Алай бла, школ программалдан сора да, анда окьюганлагъа кыошакъ билим беруу аланы сейирлерине кере кыуралгъанды. Тогузунчу классда анга энчи магъана бериледи. Алай бла школда «Точка роста» ишлеп башлагъанлы юч жыл болады. Ол юч ыз бла айныды: техника, суратлау эм физкультура-спорт. Мында сабийле 3D принтер бла ишлерге юйренедиле, шахматла бла да тири кюрешедиле.

- Жангы дёрслеге бек сыйноп кыатышадыла, 3D принтер, робототехника эм башха технология амалланы да билдирге бек уллу итинилери барды, - дейди школну таматасы.

Мында сабийлени аш-суу бла жалчытыгъа да аслам эс беледиле. Алай бла окьюучулары кюннге эки кере ауузылар онглры барды. Школну ашхана-сыны тамата повары Езденланы Фаризат айтханнга кере, азыкъла ГОСТ излемлеге кере жарашдырыладыла.

- Школчула барысы да сыйноп

ашарча, тюрлю-тюрлю ашла этерге кюрешибиз, - дейди ол.

Бу мектепни ичинде сабий сад да орналады. Бери 2-жыллык-ладан башлап 7 жылларына дери жюриюдоюле - битеу да жюзден артык сабий.

- Школгъа хазырлауда бизни бөлүмнү магъанасы уллу-ду. Балаланы саулукъларына энчи эс бурабыз. Ансыз сабийи школда тынгылы окьюлмайды. Битеу окьюучуларыбыз кеслерини жыл санларына кере иги айныдыла. Ол бизни бек кыу-

уандырады, - дегенди ушагы-бызны кезиунюнде билим берген бөлүмнү тамата юйретичюсю Бечелланы Люба.

Мектеп да, сабий сад да сейир жашау бардырадыла. Сабийле спорт эришууге, дерс олимпиадалагъа да тири кыатышадыла. Мындан кыуап кетген жаш тёлү республика бла чекленип кыалмай, Россейни даражалы окьюу юйлеринде усталыкыла аладыла.

ХОЛАМХАНЛАНЫ АЛИМА.

УСТАЛА

Сынамлы устаз, огъурлу ана бла ынна

Ол узакъ эм ариу тау элерибизден биринде, Огъары Бахсанда, атасы Теммоланы Муратны шүёх эмда хурметли юйюрюнде туугъанды. Хар таулу юйдеча, мында да адет-тёрелеге, таматалагъа, гитчелеге да намыс берууге уллу эс бурулгъанды. Урушну кыйынлыгъын ёз кыадарында сынагъан ата кызыларын таза ниетли, ачык кёллю болурга юйретгенди. Балкызы а, огъурлу таулу ана кыадарында аланы юй жумушлагъа, кыол хунерге тышондюргенди.

Мадина Муратовна школну да Огъары Бахсанда айырмалы тауусханды. Ызы бла КъМКъУ-ну орус-малкъар бөлүмюне окьюргъа киргенди. Сайлау анстан болмагъанын толусунлай ачыкылай, ол бюгонлюкде республикада ана тилден окутхан белгилли устазларыбыздан бириди. Отуз жылдан аслам заманны ичинде бийик категориялы педагог, ёсюп келген тёлюге билим бере, жетишилди да бола келгенди. КъМР-ни Праламентини, Жарыкъландырыу эмда илму министерствосуну Сыйлы грамоталары бла да саугаланганды.

2020 жылда уа ол Шимал Осетияны билим берген регионлу институтуну башламчылыгы бла кыуралган «Биз башхалабыз, алай эсе да, барыбыз да тенгбиз!» деген Халкыла аралы эришууге кыатышып, усталыгъын ачыкылагъанды. Конкурс Владикавказда озуп, пандемия болумланы кезиунюнде анга кыатышхан тынч да тыйол эди.

Болсада тогуз адамны ичинде бизни миллетни келечиси эришууню юч бөлүмюнде да (мастер-класс, презентация, хунер) айырмалы болуп, биринчи жерни алгъанды. «Моё хобби» кесегине уа, материалын кыурай, акъ сёзю сайлагъанды. Сабийле бла бирге акыылманыбыз Мечиланы Кязимни Мемориал тийресинде бла маданият-солуу парктагы эспертмелерине барып, аланы кыатларында поэтни чыгъармаларын окыуп, видео хазырлагъанды. Аны бла бирге уа кеси намзучу бла заманланы тенгешдирген халда ушакъ да этгенди. Аны ол амалларын тобешууге келгенле барысы да жаратхандыла.

Озгъан жылда сабийлени окытууда бла юйретиуде ишлеген аслам адамыбыз даражалы атлагъа тийишли болгъанлары кёллендиргенди. Аланы санында уа Езденланы Мадина да барды. Белгилли устазыбыз Нальчикни 34-чю номерли прогимназиясыны садигинде бла башланган класстарында малкъар тилден бла адабият-дан дерсле береди.

Чертдирге тийишлиди, анга этилген ышаныуну бийик даражада тамамлап, аны биринчи орунга тийишли болгъаны хайырындан огъарыда сагъынылган эришуу, аны жорукъларына тийишлиликде, Къабарты-Малкъарда бардырылгъанды. Бизни устазларыбыз аллай жетишилме болдурсала уа, айхай да, барыбызны да кёллюбоз кётюрюледди.

Устазны жолун сайлагъаныны юсюнден кеси уа былай дейди: «Мени аллай адамла окутхандыла, аланы дерслеринден сора педагог болмай кыалгырга кыйын эди. Башха-башха кезиунюде Огъары Бахсанни мектебине таматалык да этип тургъан Теммоланы Хамзат бла Езденланы Хызыр экиси да бизни малкъар тилден бла адабиятдан окута, туугъан жерибизге, ана тилге сыймекликке юйретгендиле. Ала кеслерини халхери, адеп-кыыйыкълары бла окуна тышондюре билгендиле ол затланы барысыны да кыйыматларына».

Ушакъ нёгерим аны бла бирге университетни малкъар бөлүмюне сагъыш эте да турмай киргенине, анда уа ол бирин айтып, башхасын кыоймазча билимли, сынамлы преподавательлени

кыолларында окьюргъа кыадар насып этгенине ырадыды. Тюрк тил билимде айырмалы алимлерибиз Ахматланы Ибрагим, Гузеланы Жамал, адабият жаны бла окьюулу Маммеланы Далхат, бирсиле да кадрланы хазырлаугъа, тилибизни айныууна, сахъаныууна да кыошхан юлюшню чертеди. Бюгонлюкде кафедраны башчысы Кетенчиланы Муссанны жетишилмелерине да кыуанады. Ол затланы барысын да эсгергени, белгилегени уа Мадина Муратовнаны кесини да малкъар тилини окутуулууна, аны бирси миллетлени арасында даражасына, жюрютюлююне кыйгыргъаныны ышаныды.

Прогимназияда дерсле бергенинде тышында да, ол усталагъа болуш-лукъгъа деп методикалы пособила да хазырлайды. Сёз ючюн, 2021 жылда аллай пособиаланы Ахаланы Ромелланы ючюнчю классха кытабына эмда жетинчи, сегизинчи, тогузунчу класслагъа (аланы авторлары башхаладыла) «Ана тилге юйренебиз» деген дерсликкеге да жазгъанды. Теммоланы Хамзат Масхутвични уа малкъар тилден тёртюнчю классха деп хазырлагъан кытабы бла бюгонлюкде да устала сабийлени окью-

утханларын айта, аллай адамларыбыз не заманда да анга юлюг болгъанлай кыалкыларын белгилейди.

Ол дагыда бир ненча жылы ичинде энчи Сабий экология ара кыурап, анда гитчечиккеге кырап да тургъанды. Мында шахматладан, сурат ишлеуден, музыкадан, физкультурадан устала да юйретгендиле аланы. Бу жумушну уа ишге жюрюген аталагъа-аналагъа себеплиги уллу эди. Россейден бизни республикагъа солурга келген он жашчыкъланы бла кызычыкъланы (аланы аналары бирди) сабий юйден алып ёсдюрген оруслу тиширчу окуна мында болган заманларында аланы арагъа да келтирип тургъанды. Ала бюгонлюкде таулу юйюр бла шүёхлукъ да жюрютедиле.

Аны, андан сора да бардыла муратлары. Аладан бири уа туугъан элини - Огъары Бахсанни-тарыхы бла байламлы кытап жазаргъады. Ёсюп келген тёлюге аллай шартланы тас этмегенлей сахъларгъа борчлу болгъаныбызны чертеди.

Ол дагыда Бахсан ауузунда этнография магъаналы музей ачар умутдады. Алай болса, тышындан келген туристле, кесибизни жаш тёллюбоз да миллетибизни журтубузну энчилликлерин, халкъ алгъа кыаллай юйледе, арбазлада жашагъанын, аны кыаллай от жагъасы болгъанын, кыаллай турмушлары барлыгын бла не адырланы кыалай жюрютгенлерин дегенча затланы билликлерин айтады. Аллай шартла уа, кертиси бла да, сейир затларындан тышында да, аслам табыбызны унутулмазына, даражабыз кётюрюлюрюне да себепликди.

Ата-анала хурметлеген, даражасы юйрюген сынамлы устаз болгъанындан сора да, Мадина Муратовна огъурлу анады эмда ыннады. Кызылары Анисат бла Аминат бийик билимли специалистледи. Бюгонлюкде кеслерини усталыкларындан тышында да, экиси да ариулыккыну индустриясы бла кюрешедиле.

ТРАМЛАНЫ Зухура.

ПРАВО

Къыралыбызны къоруулагъанлагъа къаллай себеплик этиледиди

Энци аскер операциягъа къуллукъ этерге мобилизация бла чакъырылгъанлагъа, анга кеслерини ыразылыкълары бла баргъанлагъа эмда аланы юйюрлерине 2023 жылда къаллай къырал себеплик этилгенин бу къысха статьяда окъургъа боллукъду.

ТЭЛЕУЛЕ

РФ-ни Президентини «Россей Федерацияда жарым мобилизацияны юсюнден» Указына тийишлиликде, къуллукъ этерге чакъырылгъанлагъа аскерчини статусу бериледи. Аны бла бирге льготала бериледиле: аш-суу эм кийимле бла жалчытылынадыла, къырал страхование бериледи эм башхала. Дагъыда инсанланы бу къауумларына жер-жерли къауумаланы ветераны деген ат да аталады.

РФ-ни Президенти алгъаракълада кеслерини ыразылыкълары бла къуллукъ этгенлени къауумларыны юслеринден указгъа къол салгъанды. Ала мобилизацияны, сауутланган къауумаланы кезиулеринде, терроризмге къажу операциялада РФ-ни Саутланган кючлерине

салынган борчланы толтуругъа себеплик этерикдиле. Аланы кючлерин тыш къыраллада хайырланьгъа эркинлик да тохташдырылгъанды. Аллаи къауумланы келечилерине да аскерчини статусу бериледи эмда льготала тохташдырыладыла, тийишли телеуле этиледиле.

Бу оноугъа кесини оюмун айта, РФ-ни Къырал Думасыны башчысы Вячеслав Володин мобилизация бла аскерде къуллукъ этгенле не жаны бла да болушургъа кереклисин белгилегенди: «Къыралыбызны къоркъуусулугъун жалчыта, ала юйюрлерине болушлукъ этилгенин сезерге керекдиле», дегенди ол.

УРУНУ ГАРАНТИЯЛА

Мобилизация бла аскерде къуллукъ этгенлеге къырал себеплики мадарлары Уруну кодексге кийирилгендиле. Анга кере, ала бла уруну келишим тохташылмайды, иши жерлери сакъланады, стажы да андан ары барады. Энтта бир себеплик – налог декларацияланы эмда финанс болуумларыны юсюнден эсеплени налог органлагъа кёргозтуйно болжалы созулады.

ТУТХУЛУКЪ

Энци операциягъа кеслерини ыразылыкълары бла къатышханлагъа, мобилизация бла чакъырылгъанлагъа, контракт бла къуллукъ этгенле эмда аланы юйюрлерине телеуле НДФЛ-ден эркин этиледиле.

Дагъыда жашу журт-коммунал, кеп къатлы юйно тынгылы жангыртуу жумушлары ючюн борчлары болгъанлагъа тази салынмайды. Алагъа сюд иш ачылган эсе, ол да тохтатылады. Болсада алиментлени телеуле борч сакъланады.

Инсанланы бу къауумлары эм аланы юйюрлери кредит каникулла бла хайырланьгъа боллукъдула. Сёз энци операция башлангъанчы алынган кредитни юсюнден барады. Каникулла ол санда ипотекагъа да бериледиле.

Энци операцияны кезиуонде аскери жан берсе, неда саулуугъуна заран салынып, анга сакъатлыкъны 1-чи къаууму тохташдырылса, аны битеу борчлары кетериледиле.

ТИКАЛАНЫ Фатима
хазырлагъанды.

СОЛУУ

Тюрлениуле сакълатмагъандыла

Озган жылда Минги тауну тийресинде солугъанланы саны бир миллиондан атлагъанды. Ол тийреде бююнлюкде 57 турист маршрут барды. Ала бла 2 мингден артык турист къауумла эмда энци солуну сайлагъан 16 минг адам этгендиле. Аланы барысыны да къоркъуусулукъларын жалчытыу а Элбрус излеу-къутхарму бёлмюню боюнундады. Аны къауумунда 90 адам эмда 47 техника бардыла. Анда къуллукъ этгенлени араларында альпинизмден бла тау лыжадан бийик категориялыла асламдыла. Былтыр жашла адамланы къутхарууга 140 кере чыкъландыла. Ала жанларын сакълатгъанланы саны 128 адамгъа жетгенди.

Жангы жылны аллында «Элбрус» курортда жангы мекамла хайырланьгъа берилгендиле. Аладан бири туристле машиналарын къоярча жерди. Экинчиси уа Азау талада болуучу сатыу базарны орунуна

салынган шендююлю мияла тюкенледен къуралган павильонду. Машиналаны салган жер бийил Минги тауну этегинде жюрюуну тынч этиуге себеплик этени хахды.

Курортда жууукъ заманнга

белгиленген ишледен бири уа – «Онбиреулени ышыгын» жангыртууду. Аны хайырланьгъа 2025 жылда берир мурат барды. Бююнлюкде аны проект документациясын хазырлауу бла байламлы жумушла башланьгъадыла. Битеу тинтиу ишле жылны ахырына бошалып, проектти къагытлары жарашдырылгъандыла.

Андан сора да, Россейни Табийгъат министрствосу «Приэльбрусье» миллет парк бла бирге бийил 30 жангы экологиялы жаяу жолчукъла къурар муратлыдыла.

КЪАСЫМЛАНЫ
Аминат.

Фестиваль

Магъаналы кюннге жоралап

Къабарты-Малкъарны Жаш телеуно ишлери жаны бла министрствосу 2023 жылда 16-18 февральда Элбрус муниципал районда «Биз Кавказ ючюн жаныбызны аямагъанбыз» патриот акция-фестивальны этюрюр муратлыды. Ол Минги тауну тийресин немисли-фашист ууучлаучуладан тазалап, СССР-ни къырал байрагын Элбрусну башында орнатхаларыны 80-жыллыгына аталады. Аны бардырууга «Кавказ.РФ» акционер общество да къошумчулукъ этерикди.

Фестивальны чеклеринде белгили бард жырлары 4050 бийикликде алгынны «Онбиреулени ышыгын» альплагерьни тийресинде айтырыкъдыла. Талай башха иш да этерикди, ол санда республикада жашагъанлагъа эм къонакылагъа Азау талада патриот жырны игири, музейге баруу, гала-концерт. Бу ишге къатышханла мындан ары Жаш телеуно ишлери жаны бла министрствону болушлукълары боллукъдула.

Алай бла фестивалны къурагъанла къыралыбызны бардларын, авторлары эм жаш жырчылары акциягъа къатышургъа чакъырадыла. Къыл къошумда согъа, жырлай билгенле, видео алдыртып, kavkaz-80-fest@yandex.ru электрон адресге 10

февральгъа дери жиберирге боллукъдула. Министрствону [@minmol07](https://t.me/minmol07) ТГ-каналында толуракъ хапар табар онг барды.

Фестивальгъа сайланганлагъа чакъыруу писмола жиберилдикдиле. Эсигизге салайык: 1943 жылда 17 февральда аскерчи альпинистле, немисли штандартланы къобарып атып, СССР-ни къырал байрагын Элбрусну башында орнатхал эдиле.

1942 жылда, Кавказ ючюн уллу къазуатны кезиуонде немисли аскерчиле Минги тауну башында кеслерини байракъларын саладыла. Алай, бир неча айдан, бизни аскерчиле сыйырылган жерлени ызына къайтарган эдиле. Болсада тауну эки теппесинде да душманны байракълары къаладыла. 1943 жылны февраль айында къырал таматала аланы мычмай кетерип, совет байракъла салыргъа буйрукъ бериле. Жылны бу айы къорккууу эм сууукъ болгъанына да къарамай, альпинистле борчлары толтургъандыла. Алай бла 17 февральда Элбрусну шаркъ теппесинде Совет Союзну байрагы орнатылады, ызы бла уа – къонбаты теппесинде да.

ХОЛАМХАНЛАНЫ
Алима.

Умутла

Суу бла жалчытыу игиленирикди

Чегем районда таза суу бла жалчытыу иги болурча бийил аслам иш этиликди, деп билдиргендиле муниципалитетни администрациясындан. Белгиленген жумушланы арасында кеп тюрлю мадар барды, ол санда жангы къуола къурау, эски быргъыланлы алышыу, инфраструктура объектлени жангыртуу.

Тёбен Чегемде төрт километр чакълы жангы суу ызла ишленирикди. Быргъыланлы шаудан суула жыйылгъан каптаж объектге къошарыкъдыла. Аны хайырындан элге бир сагъатха къошакъ халда 520 кубометр суу келип тебирерикди. Аны бла элчиле да суу къытылкъдан къутулукъдула.

Лячинкъаяда да «Таза суу» деген федерал проектти чеклеринде каптаж объектни реконструкциясы

этиле турады. Ол а элни аслам кесегин жалчытады суу бла. Сагъынылган ишлени хайырындан ол объектден асламыракъ суу келип башларыкъды, аны качествому да игирек боллукъду.

Дагъыда бу проектти чеклеринде Нартан элде бир скважина ишлерге умут барды. Ол кеси да элни төбен жанын жалчытырыкъды суу бла. Андан сора да, Чегемде, Шалушкада, Яникойда эски быргъыланлы жангытыргъа дейдиле. Аланы барыны да узунлугъу алы километр чакълы бирди.

Тийишли къырал программагъа къошар хысап бла энтта да жыйырма километр чакълы эски быргъыланлы реконструкциясы бла байламлы заявка берилгендиле.

УЛБАШЛАНЫ Мурат
хазырлагъанды.

15 ЯНВАРЬ – РОССИЙНИ СЛЕДСТВИЕ КОМИТЕТИ КЪУРАЛГАН КЮН

«Следователь законну жакъчысыды»

– Черек районну криминал болумуна кыяллай багъа берирге боллукъду?

– Район тынч жерледен бириди деп ёхтемленип айталлыкъма. Мында мурдарлыкъ, акъылбалыкъ болмагъанлагъа зорлукъ сынатъу дегенча ауур, жамауатны чамландыргъан ишле этилмейдиле. Асламында юй турмуш бла байламлы бузукълукъла тубейдиле.

– Сен таматалыкъ этген бёлюм инсанлагъа ачыкмыды? Ким да келип, болушлукъ излерге эркинмиди?

– Следствие комитетни баш борчу адамланы эркинликлерин бла праволарын сакълауду. Аны себепли биз инсанлагъа ачыкмыз. Болушлукъбузуну излегенле бардыла, хар келгенге да тынгълайбыз, бизни жууаплылыкъбызда болгъан тилеклени тамамлайбыз. Асламында уа соруула законланы ангълатъу бла байламлыдыла: налог, пристауаны ишлери бла байламлыла эм башхала.

– Следствие комитетде къуллукъ этип къалай башлагъансы?

– Следователь – сабийлигимми муратъды. Аны нек сайлагъанымы кесим да ангъламайма. Аманлыкъны тинтиу, документлени хазырлау, шакъатланы жыйышдыруу, адамны этген терслигине жолукъдуруу сейир болгъанды. Следователь ачыгъан адамны эркинликлерин сакълагъаны, тюзлюк жанлы болгъаны ючюн суйгенме бу усталыкыны.

– Газетге следствие комитетни республикада управленигъындан билдириуле жибердиле. Алагъа къарасанг, ведомство битеу аманлыкъланы тинтиуге жууаплы болгъаннга ушайды...

– Хау, бизни ведомствону жууаплылыкында кёп соруула бардыла: мурдарлыкъ бла байламлы ишледен башлап, коррупция, толтуруучу, законла чыгъарыучу власть органланы келечилерини бузукълукъларына, налог эм башха сфералада аманлыкълагъа дери. Энци жерни сабийлини эркинликлерин сакълау, акъылбалыкъ болмагъанланы къатышуулары бла этилген аманлыкъланы тинтиу алады.

Баш борчубуз законлукъну жалчытууду да, аны себепли право нызамны сакълаучу битеу ведомство бла хайырылы байламлыкъла къуралгъандыла. Сёзге, прокуратура следствие органланы ишлерине надзор тамамлайды. Ангъланмагъан кезиуле, соруула, къыйын ишле болсала, бирге сюзёбиз, прокурорла болушханлай турадыла.

– Акъылбалыкъ болмагъанланы эркинликлерин бузуу, зорлукъ сынатъу дегенча ишле халкыны чамландырадыла. Сен оюм этгенден, аланы сылтауу недеди?

– Сёзсюз, ол бек ауур бузукълукълардан бириди. Жарсыугъа, сабийлерин ата-анала къыйнагъан кезиуле да тубейдиле. Алгын жамауат ёсюп келген тёлю ючюн жууаплылыкъны сезгенди, алай бююнлюкде ол унутулгъаннга ушайды. Хар ким кеси къайгылыды. Тапсыз жюрютген сабийге айып этсенг, атасы, анасы унарыкъ туюлдуле. Жамауат, хар инсан да ёсюп келген тёлю ючюн жууаплылыкъны ангълама-

– Следователь тинтип, сюдно къарууна берген ишге къаллай оноу чыгъарылгъанына къаруучумууз?

– Ол ишибизни бир кесегиди. Аманлыкъланы ахырына жетдирирге борчлукъбуз: тинтиуден башлап, сюд оноуну чыгъаргынчы дери. Ол да бек магъаналды. Нек десенг, аманлыкъчы терслигине жолукъуругъун, жууапдан къачалмазлыкын билирге керекди.

– Следовательни баш ышанлары къал-

Шунгарланы Хасанын жашы Мурат Россейни Следствие комитетини КъМР-де следствие управленигъында ишлегенли 15 жылдан атлагъанды. Ол РФ-ни СК-сыны Прохладна районда, Нальчикде бёлюмлеринде къуллукъ этгенди, Бахсан, Урван эм Черек районлада бёлюмлени башчыларыны орунбасары болуп да ишлегенди. Бююнлюкде РФ-ни СК-сыны КъМР-де следствие управленигъыны Черек районда бёлюмне таматалыкъ этеди. Юстицияны подполковниги. Ишинде бийик жетишимлери ючюн ведомстволу саугъала бла кёп кере белгиленгенди, КъМР-ни Правительствоосуну Сыйлы грамотасы бла саугъаланганды.

РФ-ни Следствие комитетни къуралгъан кюнню аллында биз Шунгар улу бла ушакъ бардыргъанбыз.

са, жарсыугъа, аланы эркинликлерине бузукълукъла тохтарыкъ туюлдуле.

– Следовательни къуллукъунда бардыргъан биринчи тинтиуюнг эсиндемиди?

– Ол женгил болмагъанды – эр киши тишируугъа артыкчыкъ этер умут бла аны аркъасына къыпты бла ургъан эди.

Алай бир башха аманлыкъ бююн да чамландырады мени. Жаш адам анасын эмда аппасын ёлтюргенди. Мурдарлыкъланы сылтауларыны юсюнден айтмайым. Жаш эсирип туюлду эди, толу акъылында болгъанды, ол тёлюсюзлюк этгенди.

Кюн сайын адамны ачыгъанына тубеген тынч туюлду. Аллайгъа юйренчек болалмайса.

– Аманлыкъ этмеген адамны жууапха тартама деген къоркъуу бармыды?

– Угъай. Битеу шагъатланы, шартланы тинтгинчи, бирге тийишдиргинчи, бузукълукъну кёргенледен, ишеклини кесинден, ачыгъан адам бар эсе, андан ишни болумун сурагынчы, терслеу оноуну чыгъармайма. Жаланда шарт туюнсем адамны терслигине, ол заманда къабыл кёреме уголовный ишни.

лайладыла? Бу усталыкыны сайлагъан жаш адам нег эс бурургъа керекди?

– Бек алгъа тюзлюкю, намыслы болургъа керекди. Следователь законну жакъчысыды. Бу усталыкыны сайлагъан жаш адам къыралны атындан сёлешгенди, алай эсе уа, жууаплылыкъ улуу болгъанын ангъларгъа керекди. Бир жанындан, ишибиз адамны къадары бла байламлыды. Аны себепли жангылыгъа, терслиги болмагъанны эркинликлерин бузаргъа ахырда жарамайды.

Дагъыда бу усталыкъда нызамлыкъ магъаналыды. Следовательни иши къыйынды, солу заманынг жокъну орунундады. Аманлыкъ этилсе, кечеди, кюндю демей, жерине барыргъа, тийишли излеу-тинтиу жумушла толтурургъа керекди. Жеринде ишинги къалай бардырсанг, уголовный ишни тинтиу да анга кёре боллукъду. Аны айтханым, эслилик да керекди.

Адамны сезе билиу да магъаналыды. Ишекли жууалдан къачар ючюн ётюрюк айтыргъа болады. Аны жакълайбыз деп, нёгерлери, жууукълары да жалгъан шартланы келтиредиле. Алай

следователь битеу законлу мадарланы хайырланып, тюзлюкню ачыкъларгъа борчлуду.

– Тюзлюк деп бир ненча кере къайтаргъанса. Бу сезим ишде чырмаумду огъесе болушлукъмуду?

– Сёзсюз, болушлукъду. Аманлыкълардан ачыгъан адам ишинге ыразылыкын айтса, тамамлагъан жумушларынг жамауатха хайыр келтиргенин, ол магъаналы болгъанын ангълайса. Тюзлюк хорлагъанын билсенг, андан да иги ишлеринг келеди.

– Къайсы тынчыды: следователь болгъанын неда коллективге башчылыкъ этгеними?

– Следователь жаланда кесини белгиленген борчларыны чеклеринде ишлейди, бёлюмню башчысыны жууаплылыкълары уа кенгидиле. РФ-ни Следствие комитетини Черек районда бёлюмню къуллукълары профессионал билимлиле, сынамлыла болгъанларын айтыргъа суюме. Салынган борчланы бет жарыкълы толтурадыла. Биргеме ишлегенлеге бири къалмай барысына да ыразылыкымы билдиреме. Службаны ветеранларына да ыспас этерге суюме: не соруугъа да жууап берирге, болушургъа хазырдыла.

Мен бёлюмге башчылыкъ этген кезиуде ахырына жетдирилмеген, бузукъчу тохташдырылмагъан, аманлыкъчы жууапдан къутулгъан бир иш да болмагъаны ёхтемлендиреди.

Манга бу усталыкъда ёсерге себеплик этген адамны юсюнден айтыргъа суюме. Биринчи Ахмед Кампувнин къоюна туюнсен эдим, жаннетли болсун, ауушханды. Ол прокуратурада следствие управленигъа башчылыкъ этип тургъанды. Бююн бу усталыкъда къаллай жетишимле болдурган эсем, аны хайырындандыла деп, шарт айтталыкъма.

– Аманлыкъла этилмез ючюн жамауатда не зат тюрленирге керекди?

– Аланы ахырда тыяр онг болмаз, жаланда азайтыргъа жарайды. Сёзге, аманлыкъланы бир къауумун эсирген адамла этдиле. Ким биледи, ичгенле азайсала, аманлыкъла да тохтарла.

– Бу иш сени тюрлендиргенди деп ангълаймыса?

– Хау, нызамлы, жууаплы этгенди. Адамланы жарсыуларына къайгыра билирге юйретгенди. Право нызамны сакълаучулагъа къачан келедиле – къыйын болумгъа тошселе. Аны себепли болушлукъ керек болгъанга тынгъларгъа, къайгырыргъа керекди.

– Россейни Следствие комитетни къуралгъан кюнде ишни нёгерлеринге къаллай алгъыш этерге суюсе?

– Саулыкъ, буюрулгъан ишлерин бет жарыкълы толтурургъа къарыулары, кючлери жетерин тежейме. Бек башы уа – тюзлюкню жолундан биз заманда да таймагъыз. Адамла, жамауат саулай бизни ишибизге ыразы болуру да магъаналыды.

Ушакъланы ТИКАЛАНЫ Фатима бардыргъанды.

СЮД ПРИСТАВЛА

Айырмалылагъа – алгъышла бла дипломла

Сюд пристауаны федерал службасыны КъМР-де Управленигъында сабий суратланы «Эм ахшы жангы жылгъы открытка» конкурсунда алчыланы саугъалау болгъанды. Ведомствону башчысы Бауаланы Ахмат къууанчы халда айырмалыла алгъышлагъанды.

Конкурсха пристауаны сабийлери кеслерини чыгъармаларын кёржюзгендиле. Анга къатышханланы жыл санларына кёре юч къауумгъа юлешгендиле. Алай бла 5 жылгъа дери сабийлени арасында биринчи Османланы Ясмина, экинчи Эльси

Шадова, ючюнчю уа Геляхланы Сумайя болгъандыла. Экинчи къауумда 5 жылдан 10 жылгъа дери жашчыкъла бла кызычыкъла эришгендиле. Аланы араларында айырмалыла Алина Мамбетова, Эмилия Кярова, Османланы Таулан болгъандыла. Тамата къауумда – 16 жылгъа дери – Эвелина Истефанова, Башийланы Мадина эмда Бёзоланы Карина белгиленгендиле.

Хорлагъанла дипломла эмда татлы ашарыкъла бла саугъалангандыла.

ТОКЪЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

УНУТМАУ

Къачан да ал сатырда

Кѣп болмай Яникой элли айнууна кѣп кыйын салганладан бири Таппасханланы Мыртаны жашы Науруз, тукум тамата, дунясын алышханды. Уллу юйорде туууп, ол сабийликден да анасы Зулийни тутуругу бола ѳсгенди. Атасы Мырта Уллу Ата журт урушха кетгенде, жашчыкыга жалаңда 6 жыл бола эди. Ол юйор тамата болганы себепли кесинден гитче эгечлерин бла кварындашын аягы юсюне салынуу кесини борчуна санаганды. Нек дегенде атасы, гвардиялы лейтенант Мырта Османович, Уллу Хорламын кюнине юч ай къалып ѳлгенди.

Алай бла анасы бла бирге кѣчгюнчюлюкно да сынап, тууган элине къайтып, ол иги кесек заманны Байсолтанланы Алимни атын жюрютген колхозда уруннганды. Сют-товар ферма аны башчылыгында болмаганча аламант кѣрюмдюле берип турганды. Дагыда Таппасхан улу 70-80-чи жыллада Яникойну эл советине башчылык этгенди. Къайсы иште да жууаплылыгы бла айырмалы бола келгенди.

Ызы бла аны Чегем райондагы чабакъ мюлкге таматага саладыла. Анда аны къолунда кѣп миллетлени келечилери ишлегенди. Аланы хар бири бла да ол бир тил таба, мюлкню

айнуу кюнден-кюннге игиден-иги бола барырача этгенди.

Наурузну сыйы, намысы да эллилерини арасында къачан да бийик болганды. Чамны, лакъырды, кюлкюню

суйген таматаны биргесине ишлегенле сыйын кѣргенди. Къарыусузлагъа эс талдыра да билгенди ол къайда да.

Анасы Зулийге келмей а арада кюн оздурмаучусу эсимдеди. Тюшде неда ингирде ишден сора къайтып кѣрмей бир да кетмегенди. Анасына билеклик эте, башалагъа да жууаплы кѣзден къарарга юйренген таулу башха жашауу билмей эди.

Юйдегиси Лидия бла бир къыз ѳсдюрюк, туудукъларына бла аладан тууганлагъа къууана, алай ѳтдюргенди арт жыллары.

Науруз Мыртаевич газетибизни да бек сую эди. Аны бла ушакъла, назмулары да «Заманда» басмалана тургандыла. «Миллети бла байламлы затха уллу кѣллю болурга биреуно да эркинлиги жокъду», - деп терк-терк айтыучу эди. Кѣзлери иги кѣрмей тебирегенде, туудукъларына окъутуучу эди. Малкъар тилде радио бериулени да ашыгып сакълаучусу эсимдеди. Бир кезиуде телевидениябызны бериулерине элде къарар онг болмаганына бек жарсыганды.

Таппасхан улуну юсюнден толуракъ хапар билдирир ючюн сизни Къулийланы Хусейни очерки бла шагъырей этерге сюебиз.

сют-товар фермасына таматалык этерге тохташады. Ол заманда анга жалаңда 27 жыл бола эди. Бюгюнлюкде уа ол сынамлы башчыды.

Ферманы коллективи Наурузга жарык тюбеди. Анда урунганланы араларында аны атасы Мыртаны тангыганла окъуна бар эдиле. «Атасына бир заты ушагъан эсе, ишни уа бардырыр», - дейди малчыла, Науруздан ташаракъ жерде, бир бирге.

Таппасхан улу ишлеп башлагъан ал кюнде окъуна малчы къошну тѳгерегине, башына къарай, кѣп кемчиликлени эслейди. Аланы барын да терк кетерип амал жокъду. Алай, не да этип, сют саууну ѳсдюрюрге керекди... Аны ючюн а малчыла бла кѣп ушакъла бардырады. Билгени, муратларын айтады. Малчыланы айханларындан оюм этеди.

Сютно азайганыны баш сылтау, - дейди Гергюкъланы Ахмат - малланы ашларын, сууларын заманында тапдырмаубуздады. Ийнекле да бир уухтыда сауулмайдыла.

Хар бири да кесини акъылын айтды. Науруз а, айтылган затладан оюм эте, ишчи кюнню графигин бла маллагъа аш бериуно мардаларын жарашдырды. Аслам сют алыр ючюн кюреш алай бла башланды. Коллективни арасында не гитче торлениуле да терк эсленеди.

Хунери ишинде кѣрюннген

Танг къарангысы алыкъын элли бийлепди. Таппасханланы Науруз орам бла ѳрге барады. Тангнга ол жолда тюберикди.

Оюла турган гитче юйчюкленни орунларында энди элли культура юйюню къурулушу барады. Ургъан жел букъусун кѣторюп турган дуппурда уа эл советни бла колхозну правленини мекамны орналады. Науруз сабий жылларында былайга чыгып, битеу элли туурасындан къараучу эди.

Энди уа иши бла анга бери кѣп келирге тюшеди. Ненча кере келсе да, сабийликдеча, контордан чыгъа келгенлей, тохтап, жан-жанына къарайды. Алай аны кѣз туурасында сюелген юйле ол сабийликде кѣрючюк юйчюкле туюндюле. Элли тюз орамларыны эки жаны бла тизилген жангы юйле шифер, къошун бла жабылыпдыла. Бийикге чыгып, элинги туурасындан къарасанг, аны ѳсуп, жашнап барганы къалай хычуунду!

Науруз, ишге ашыкъса да, жан жанына къарайды. Тийип келген кюнню жарыгыча, аны кѣзлери да элини жашнап барганына къууангандан кюледиле. Яникой - Таппасханланы Наурузну тууган элиди. Дуняны жарыгын ол биринчи мында кѣргенди, анасыны жумушакъ къолларындан ычынып биринчи атламын да мында этгенди.

«Сабий кѣргенин унутмаз» дегенлей, ол кезиуде 5-жыллык Наурузчукъ атасы Мырта, аны къаты къучакълап, артына къарай, ачы къазуауатха кетгенин эзде тутады.

Туугъан элинг! Ол сѳз юрреке къалай хычуунду. Аны бла адамны жашауунда

ненча тюрлю зат байламлыды. Биринчи кере школну жарык, кенг отоуна киргенинг, дерседе айырма белгиле алып, асыры чапхандан талакъ солуу этип, анангы къууандырганынг!

Немисли фашистле тонап этип кетген элине къайтып, гитчлерчи малгъунланы этген артыкыкъларына чамлана, Совет Союзну Жигити Байсолтанланы Алимни биринчи кере кѣргени, аны ѳшюннде жылтыраган алтын жулдузга бла Ленинни орденине сукъланып къараганы эсинден бюгюн да кетмегенди. Ма, хар ѳтгени сайын, Алим окъугъан школну аллында жигитни эсгертмесине Науруз андан къарайды.

Къалай аламантды жашау! Элде къаллай уллу тюрлениуле болуп барадыла, - дейди Байсолтанов атлы сют-товар ферманы таматасы Науруз Мыртаевич.

Хау, ахшы тюрлениуле жылла бла угъай, кюнле бла боладыла. Аны битеу элде, ферманы жашауунда кѣребиз. Ариу жарашдырылган кенг отоуда радио, телевизор, библиотека. Алай мында ферманы жалаңда тыш кѣрюмдюсю тюрленип къалмаганды, фермада хар иш да жангычады.

Маллагъа аш берип, тюплерин ариулап, отоуга киргенлей, малчыла бир бирлери бла жарык ушакъ эте, ишлерини, жетишимлерини юсюнден сѳлешедиле, ѳмюрлеринде бир бири кѳзюне къынгыр къарамагъан тегле кемчиликлерин ачыкъ айтадыла. Малчыла аллай даулашланы башласала, Науруз ушакъга къатышмаса да, къулакъ салып тынгылайды, къарамында ишни юсюнден даулашха ыразылыгы эсленеди.

Быллай адамла бла ишлеген къалай игиди, - деди ол, ушакъла бла даулашла бошалып, малчыла ишлерине чачылганды. - Кѳремисе, хар ким кеси жетишими ючюн угъай, битеу коллективни иши ючюн кюрешеди.

Науруз ол сѳзлени бошдан айтмайды. Фермада тамата болуп ишлеген жылларыны ичинде, ол кеси таматалыкъ этген коллективде, хар малчыны къылыгын, ишге итиниюлюгон да ангылаганды.

Шѳндю битеу районда бек алчы фермаладан бири эсе да, 1-чи номерли сют-товар фермабыз тѳрт-беш жыл мындан алда бек артха къалган ферма болганды, - дейди колхозну правленинде бла партия организациясында.

Мюлкню бек артха къалган фермасына ахшы къураучу, ишни тынгылы бардырырча адам излей, кѣплени атлары айтылган эди. Алай Наурузну аты сагъынылганлай а, анга бирча ыразы болган эдиле.

Назик санлы, субай жаш колхозну оноучулары жыйылган отоуга киргенде, мындагыла къарамларын сагъайтыла. Ол салам берип, эшикден кирген жердеги бош шинтикке олтурду. Бери нек чакъыргъанларын Науруз биледи. Алай ол ишге барыргъа, бармазгъа уа арсарды. Болсада олтурганла аны ол ишге бирча ыразы кѣргенлерин билгенинде тынгылады...

Ма алай бла 1963 жылда жаш коммунист Таппасханланы Науруз Байсолтанов атлы колхозну

Ал кюнден окъуна аслам сют ючюн угъай, малчыланы жашау къолайлыкъларын игилендирер ючюн да бир талай онгла къураула башланадыла. Ол иште уа аланы юс кийимле бла, ишден бош заманларын зауукле ѳтдюрюроча культура керекле бла жалчытыргъа тюшдю.

Коллективни жети жылны ичинде этген атламын мен жалаңда быллай тарихле бла ачыкълап къоаргъа сюеме. Фермада хар ийнекден сют алыу ол заманын ичинде 2,5 кереге ѳсгенди. 1966 жылда мында алчы ийнек сауучу хар ийнекден 1500-шер килограмм сют саууган эсе, ол тарих бытыр 2500-ден атлаганды...

Басмагъа
КЪАСЫМЛАНЫ АМИНАТ
хазырлаганды.

КИТАПХАНА

Закийни юсюнден жангы сөз

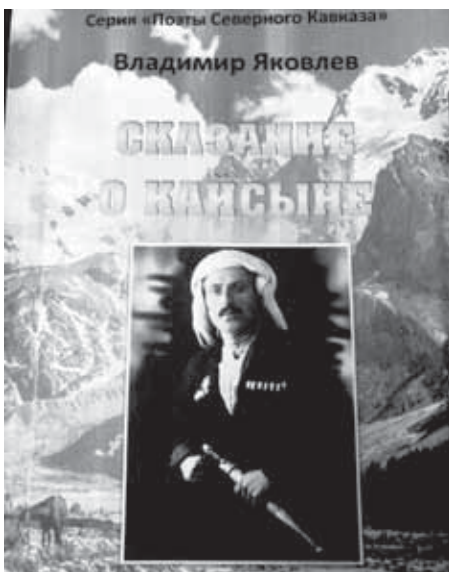
Сөзю адам улуну эсине, жүрегине бир күн жарыгы, бир таш жарсыу болуп кирген Кюлийланы Къайсынны юсюнден кеп айтылганды, жазылганды, ол ишле барганлай турадыла. Алгарааклада «Къайсыннга жюз атлам» фондуу бла Мечиланы Къазим атлы культура фондуу таматалары Тетуулары Хадиси эмда Аппайланы Ларисаны, «Уста» биригиуну башчысы Бачиланы Хамзатны башламчылыклары бла республикага закий поэтибиз Кюлийланы Къайсынны 105-жыллыгы бла байламлы Ставрополь крайны жазыучуларыны, постлерини къаууму келген эдиле. Ала Нальчикни Долинск районунда Малкъар халккы политика репрессиялары кезиулеринде жоюлганларына аталган мемориалда да болгандыла. Анда ставропольчу поэт Владимир Яковлев «Сказание о Кайсыне» деген аты бла китап чыгъарганын айтып, ары жыйылганын андан алынган юзюк бла танышдыргъан эди. Кете туруб а китабын саугъага бергенди.

Бу китап энчи хатлыды, энчи ызлыды. Ол Къайсынны чыгъармачылыгын санау бла башланады. Былайда: *Жокь болмаз поэт, этгенде жылла, Сау турур поэт, китапла барда,* – деп белгилейди автор.

Китапха ал сөзю адабият кесаматчы Татьяна Пестрякова жазганды. Ол анда Къайсынны поэзияда да, саулай дуниялыкда да уллу магъанасын, ата журтуна, халккына кертичилигин белгилегенди. Кесаматчы таулу поэти кез къарамамын дуня таныгъан шайырла Шекспири, Дантени, Бёрнсуну ич дуниялары бла тенгешдиреди, Къайсынны «Все мы вышли из «Шинели» Н. Гоголя. Всех нас родила «Мать» М. Горького» деген сөзлерин уллу орус адабиятка ыразылыккыны шартыча аңгылатады. Ставропольчу поэт Владимир Яковлевни поэмасына багъа бере, кесаматчы бу чыгъарманы, къураулы халына кере, экспериментча, алай белгилейди.

Ол керти да алай окъуна болур. Нек дегенде бу сюжет ызлы поэмада автор, ала къайсы ёмюрледе жашагъанларына, жазгъанларына да къарамай, малкъар поэтни битеу дуниягъа белгиле шайырла бла бир аш къанганы артына олтуртады. Бирде аладан бийикге окъуна кётюреди Къайсынны. Ол классикле назмучуну къонакларыдыла, жер этеклеринден Чегем ауузунда келгендиле. «Чегемде къонакбайлыкь» деген биринчи бёлюмде былай тизгинле бардыла:

*Назму болуп къалган поэт – таулу,
Бери жыяды ёлгенни, сауну.*
Къонакыла кимледиле десенг, Александр Пушкин,
Михаил Лермонтов, Омар Хайям, Сервантес, Уильям Шекспир,
Джорж Байрон, Верхарн, Сергей Есенин,
Александр Блок, Низами, Борис Пастернак, Лев Ошанин,
Виктор Гюго, Расул Гамзатов, Олжас Сулейменов,
Давид Кугультинов, Константин Симонов, Эрнест Хемингуэй,
Александр Твардовский, Эфенди Капиев,
Тицан Табидзе, Андрей Дементьев, Юрий Визбор,

Сергей Наровчатов, Анна Ахматова, Юлия Друнина, Вероника Тушнова, Виктория Одинцова, Корней Чуковский, Георг Гейм, Наум Гребнев, Дудин эм башкала.

Къайсынны тилманчылары да бардыла анда: Олег Чухонцев шишлик этеди, Яков Козловский, кёзлери жийай, таулу къама бла сохан кеседи, Юля Нейман аш къанганы жарашдырады...

«Сау келигиз, къонакыла!» деген экинчи бёлюм Къайсынны бу эсгерилери бла башланады: «Мен сау къыралда болганма. Мен бармагъан бир республика да къалган болмаз. Кеп жерлени ариулукуларын кёргенме, ыразы болуп, гыржынларын ашагъанма, чагъырларын ичгенме. Кеп халккыны маданиятларыны, адабиятларыны юсюнден жазганма».

Къайсын мында акылман Омар Хайям бла кезиу назму окъуйдула. Алайда болган автор: «Къайсын кючлюдо – Кавказданды!» – деп белгилейди. Сора:

*Бизге жетеди, абынмазча,
Поэзияда ачыкылыкь,
Ма быллай ант къарындалшыкь,* – деп къошады.
Бу назму эришуде Къайсын Олжас Сулейменовха:
*Таулума мен, тауда тургъан,
Сен – тюзлеге къарам бургъан.*
Къонакыса сен. Кел, тилейик бирге
Бу тауладан акылманлыкь бизге, – дейди.

Ючюнчо бёлюмю жигити уа Шекспирди. «Онсегиз жыл да болмай эди манга, Москвага ГИТИС-де окъурга келгенимде. Ол заманда мен поэзияны сайлагъан эдим артистликден. Къоркъмай эдим «поэт» деген сөзден, аны терен, къыйын да магъанасын аңгыламай», – дейди Къайсын. Ызы бла аны «Гамлет» атлы назмусу келеди.

Китапны автору былайда Къайсынны, Гамлетнича, шпагасы жокьлугуна жарсыиды, эрликден толу уллу жюреги болганына уа къуунады.

Андан сора «Уруш» деген башы барады. Ол да Къайсынны Уллу Ата журт урушха барганын, анда болган затланы эсгерилери бла башланады. Анда болган сыйлы къонакылары урушну юсюнден назмулары бла эсгерилери къошуладыла ала.

Андан сора – сюрюн. Жазыучулада аллай төре барды эрттеден да – ким бек ачыи эсе да, биринчи анга тынгыларга. Ол а мында – Къайсынны сөзюдо.

*Тауда, бийиклени ортасында
Халккы эси жагдаы Эс Отла...
Тынгылашып, къозгъайдыла кюлюн
Ол поэте – биледиле кёню:
Къоркъуу деген танышды алагъа,
Заман кёпню салганды базманнга...*

Алай а малкъар поэт «Жаулуку толкунундан бийик» (поэманы кезиуле башы) эди. Мында Къайсын жыр айтханы да энчи белгиди. Аны уруш кийими-шинели жюрегинден чыкыгъан назму тизгинча къыйынлыды, алай къатыды.

Жетинчи бёлюмю аты уа «Къайсыннга жюз атлам» деген, Тетуулары Хадиси проектин кере ишленген жаяу жолчукъа аталады. Мында автор «Къайсын поэзиясы бла энчи къырал къурагъанды – анга Къайсын деп атарга боллукъду. Ол барды, энтта ёмюрле жашарыккъды, анга аталган соймекликча. Ол соймеклик а бу халк эсертмеде кёронеди», – дейди.

«Бешинчи колонна» дунияда бошалагъан урушлагъа аталады. «Ариулукуну сыйлылыгыны аллында» деген а – тиширулагъа айтылган ариу сөзге.

Чыгъарманы «Гитче ата журтум» деген башында «Къайсын туугъан жерини, сабийлигини юсюнден айтады сөзюн. Мында бард Юрий Визбор таулагъа аталган жырларын да жырлайды.

Белгиленгенича, поэмада Владимир Яковлев къонак поэтини чыгъармаларындан юзюклени керек жерде тап хайырланады. Аны бла бирге Къайсын къонакларына къалай жарык болганын суратлай, миллетибизни ол ариу кылыкь хунерин белгилейди.

Автор, бу башха-башха ёмюрледе, тюрлю-тюрлю жерледе туугъан, жашагъан, бир бирге ушамагъан тилледе селешген поэтини Чегем ауузунда Къайсыннга къонак этип, аланы ауазларын сакълап, сейир чыгъармасында поэзия къарындашыккыны бар халкылагъа юлго этерге излейди.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

СЁЗБЕР

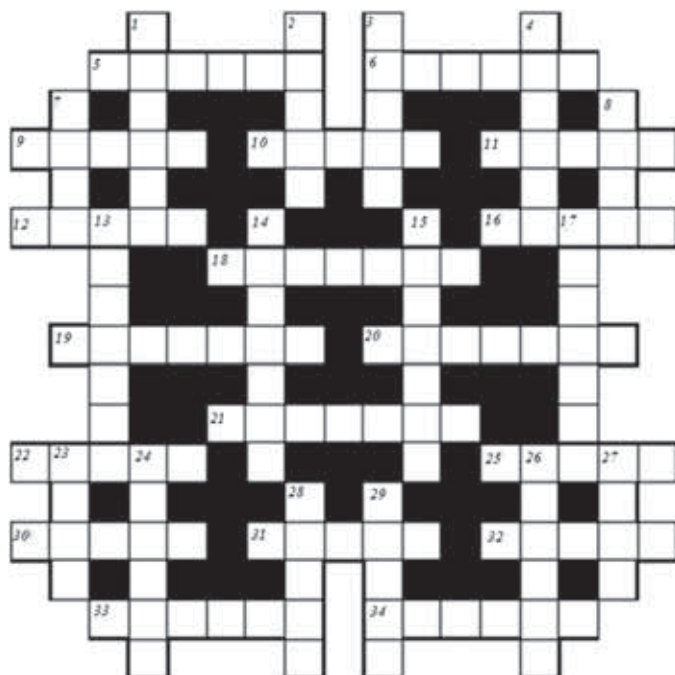
ЭНИНЕ: 5. Ауурлукну ёнчелеучу зат. 6. Россей регионланы биринде жашагъан халкь. 9. Жети зат къатышып этилген шорпа. 10. Жууукь-лукну билдирген шартладан бири. 11. «Тогъуз кючю» болган ханс. 12. Азиатлыла чай ичген аякь. 16. Жыйрыкылыкь. 18. Азербайджан халккы кыыл къобузу. 19. Ат керекле. 20. Эртте келин букъган жабыу. 21. Биреуну юсюнден эрши хапар айтыу. 22. Къоруулачу. 25. Адам солурга таянган жер. 30. Ат сюрюу. 31. Тау башы. 32. Казбек, Къазман, Алатоо... 33. Шинжи. 34. Эрменлилени таулары.

ЁРСИНЕ: 1. Элде аны бла юй башла жапхандыла озгъан ёмюрде. 2. Санау. 3. Тери машокну тюрлюсю. 4. Иш этиу. 7. Индонезияда тюрк тилли адамла жашагъан айрыкам. 8. Табийгъат бояу. 13. Ат керек. 14. Айырма. 15. Эртте учула кийиучу тери аякь кийим. 17. Тукъумсуз, журтсуз, эсгерилеу адам. 23. Адамны тишлеринден къарулулу. 24. От этгенде хайырланылган таш. 26. Азияда белгиле тау. 27. Бир къолга къарагъан ырыскы, мал, хазна. 28. Жемтала башында аууз. 29. Волга жагъаларында жашагъан халкь.

Газетни 156-чы номеринде басмаланган сёзберни жууаплары:

Энине: 2. Ана. 3. Балчы. 6. Алгъышла. 7. Асыу. 10. Анкъа. 12. Май. 13. Сагъат. 14. Алаша. 15. Сын. 16. Улоу. 17. Мылы. 19. Бала. 20. Ышан. 24. Узада. 25. Балхам. 27. Янычар. 29. Айран. 30. Окъа. 31. Бет.

Ёрсине: 1. Къанатланыу. 4. Алчы. 5. Улан. 8. Саугъала. 9. Умутсуз. 10. Айланма. 11. Къолайлы. 16. Улутха. 18. Ышарыу. 21. Жума. 22. Байрамла. 23. Баян. 26. Аркъа. 28. Адет.

Маданият

Суратларында – миллетни энчилиги

-Мурат, сурат ишлеп не заманда башлаганса?

- Сабийлигимден бери карандаш кълумдан кетмегенди. Къаллай бир жылым болганы эсимде туйюлдою биринчи суратла ишлерге кюрешип тебирегенимде, алай жашаууму бу иш бла байларыкъ эдим деген сагъышла уа 11-чи классда келген эдиле.

-Школдан сора Дондагы Ростовда окъуунгу уа къалай бла сайлаганса?

-Энчи орта билимсиз бийик билим берген окъуу юйге кирип онг жокъ эди. Аны себепли училищеге кирирге тышеди. Ростовну уа кеси республика-биздан артыкъ узакъ болмаганы ючюн сайлаган эдим.

- Суратларында сени жүрегинде энчи жерни къайсы алады?

Аналаны Мурат Къабарты-Малкъарда, Россейде да белгили жаш суратчыларыбыздан бириди. Ол 1991 жылда Нальчик шахарда туугъанды, Хасанияда ёсенди. 2013 жылда Дондагы Ростовда М.Б. Грекова атлы художестволу училищени бошاپ, Москвада В.И. Суриков атлы къырал институтга кирип, экинчи бийик билим алганды. Тыш къыраллада бардырылган даражалы кёрмючлеге къатышып келеди. Шёндю Москвада Аскер суратчылары студиясында ишлейди. Андан башха да быллай тюрло фахму алыргъа сыйген жаш тёлго да дерсле береди.

Суратчы чыгъармаларында туугъан жерини тарыхына, табийгъатына энчи эс буралды. Тауларыбызны суратларга бек сюеди. Аны хар иши да жарыкъ, бай эм кеп тюрсюнлюдо.

Декабрь айда Черкесск шахарда ётген кёрмючге да Мурат нарт эпосубузну темасына юч сурат жарашдырып жиберген эди. Аланы къатларында ары келгенле аслам тохтай эдиле. Алада жашны фахмулуугу болмагъанча алапат ачыкъланыпды.

Муратны хунери сабийлигинде окъуна ачыкъланган эди. Сурат ишлеу бла кюреширге таулу жашчыкъ неден да бек сыйгенди. Бююннге дери къаллай бир жарыкъ сурат жазганыны саны окъуна жокъду. Мындан ары да бизни кесини чыгъармалары бла къуандыргъанлай, миллетибизни да атын айтдыргъанлай турлуугуна ийнанам. Бююн а сизни фахмулу суратчыбыз бла къаршыракъ танышдырыргъа сюеме.

кюрешемесе огъесе кёргенинчмаы ишлейсе?

- Ишлеген жигитлерими кесим кърарга кюрешеме. Манга аланы сыфатларын къраргъан къыйын туйюлдо. Ызы бла уа аланы алай суратлайма.

- Сурат бла энди кюрешип башлагъанлага не айталыкъса?

- Алгъа эскизле этерге керекди. Менде ол жумушха кеп заман кетеди, бирде уа суратны ишлеген замандан да кеп кюрешеме аны бла. Ал кезиуню тынгылы этмесенг, сурат да сыйгенинчга болмайды. Ишни ашыкъмай башларга керекди. Сора сюжетлини, сыфатланы суратладан алып ишлеп турмагъанлай, керти адамланы суратларга керекди.

- Бери, юйге, келгенинде, солуйму-са ишден?

- Суратчылыкъ жашаууму магъанасды. Ишлемей кеп туралмайма. Алай бла юйге келсем, юйорюмю къатында солуп, бираздан а башыма жангы оomla келип, жангы къраруу бла ишлеп тебирейме.

Ушакъны ХОЛАМХАНЛАНЫ Алина бардыргъанды.

- Жаратхан эм жүрегиме жылыу берген «Кийизди». Анда тишируларыбыз, ынналарыбыз ёмюрледен эте келген миллет жумушну суратлаганма. Андан жылыу урады десем, ёторюк айтмам.

Сагъышларымдача этерге кюрешгенме. Мени оюмуна кере, бек иги ишлеримден бириди.

- Бир сурат къаллай бир заманынгы алады?

- Хар сурат да кесича энчиди. Бирлерин бек терк ишлейсе (бир айгъа дери), экинчилери бла уа жылдан артыкъ кюрешеним да болады.

- Суратлагъан жигитинге ушарга

Журтубуз

Бурунгу кешене

Суратдагы журт Айдабол кешенеди. Ол Огъары Малкъарда Къоспарты элни баш жанындады. Аны тёр-тёгергеи бурунгу къабырла, обаладыла.

Ала барысы да тарыхыбызны шагъатларыдыла.

Суратны **ОСМАНЛАНЫ Хыйса** алдыргъанды.

Жангычылыкъ

Жумушну терк тындырыуну амалы

Борчлу халда этилирге керек болгъан медицина страхованияны кесигизге неда сабийгизге энди «Госуслуги» порталда жарашдырыргъа боллукъду. Алай бла аны къагъыт неда пластик тюрлюлерин кесигизге жюрютюрге керекмейди. Ол изленсе уа, электрон документни телефонну экранында кёрюзюп къояргъа боллукъду. Врачка онлайн-халда жазылгъанда неда башха поликлиникага кечгенде полисни юсюнден бар информацияны ала кеслери аллыкъдыла, дегендиле КъМР-ни Цифралы айныу министрствосунда.

Электрон полисни жарашдырыр ючюн жаланда «Госуслуги» порталда регистрациягъыз болургъа керекди. Анда «энчи кабинетде» полисни номери бар эсе - цифралы документ кеси жарашдырыллыкъды. Полис жокъ эсе уа, заявление жазып, аны электрон тюрлюсюн алыргъа амал барды. Ол кеси да бир кюнню ичинде хазыр боллукъду. Сабийлеге да бир кюннге этедиле документни, жаланда аны туугъанына шагъатлыкъ билдириуле изленирикдиле.

Быллай электрон документни бир игиси – аны номери, страховой компанияны юсюнден информация, сизге къайсы поликлиникада кърарга кереклиси да ол «энчи кабинетде» сакъланадыла. Керек болса, страховой компанияны эмда страховка этилген регионну алышыргъа, полисни болжалы тыяргъа неда жангыдан башларга амал барды.

Аллай компанияны бир жылга бир кере алышыргъа боллукъду. Башха жерге кече эсегиз а, ол чекленуу да жокъду.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлагъанды.

Учредитель: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительствоу

Баш редактор
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакينات,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зукура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 40-03-24. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къроруула жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893

Газетни басмагъа "КъМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Издательство "Южный регион" ООО-ну типографиясында басмаланганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графикге кере 19.00 сагъатда къл салынады. 20.00 сагъатда къл салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРНИ ЧЫГЪАРГЪАНЛА:

Мокъаланы Зукура - дежурный редактор, Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретары орунбасарлары; Зезаланы Лида (1,2,3,4-чю бетле), Геляланы Валя (9,10,11,12-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 1673 экз. Заказ №49
Багъасы эркинди.

РЕДАКЦИНЫ ЭМ
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин аты проспект, 5

электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru